

Autor: Mike Whitney

Nečekané spojenectví Turecka a Libye zapůsobilo na mocenskou rovnováhu ve východním Středomoří a na Blízkém východě jako mohutné geopolitické zemětřesení. Smělý tah turecké vlády pobouřil její regionální rivaly a uvolnil prostor pro dramatickou eskalaci přes devět let trvající občanské války v Libyi. Přiměl také evropské i americké vedení k rychlé reakci na turecký plán postavit se svou mocí za libyjskou vládu národní jednoty (Government of National Accord, GNA), uznanou OSN a posunout své námořní hranice od evropských břehů směrem k Africe, čímž by fakticky vytvořilo „ve východním Středomoří námořní koridor spojující turecké pobřeží s libyjským“.



Turecké expanzivní záměry

Ankara dohodu vnímá jako „bravurní počín na poli energetické geopolitiky,“ díky němuž bude Turecko schopno lépe bránit „svá svrchovaná práva proti zastáncům *statu quo* v oblasti“. Soupeři Turecka samozřejmě zásadně nesouhlasí a v celé záležitosti vidí agresivní silový manévr, který jim má znemožnit přepravovat zemní plyn z východního Středomoří do Evropy bez nutnosti překonat turecké vody. Dohoda Turecka s Libyí na každý pád vytvořila živné podmínky pro mnohem rozsáhlejší konflikt, do něhož se téměř nevyhnutelně nějakým způsobem zapojí Egypt, Izrael, Spojené arabské emiráty, Saúdská Arábie, Evropa, Rusko i Spojené státy. Všechny strany zdá se úplně uzavřely diplomatické kanály a místo toho se připravují na válku.

27. listopadu podepsalo Turecko s Libyí memorandum o porozumění, v němž se zavazuje k vojenské podpoře libyjské vlády národní jednoty. Kromě toho ale také došlo k zásadní změně tureckých námořních hranic způsobem, jenž dramaticky ovlivní dovoz zemního plynu z východního Středomoří do Evropy. Znepokojen je především Izrael, který se obává dopadu této dohody na jeho plán výstavby více než 1 900 km dlouhého plynovodu EastMed, spojujícího naleziště Leviathan v jeho pobřežních vodách s Evropskou unií. Web YNET News shrnul starosti židovského státu v temně nazvaném článku „Turecký manévr by mohl odříznout Izrael od moře“. Následuje úryvek článku:

„Hned dvě izraelské války (tažení na Sinaji v roce 1956 a Šestidenní válka v roce 1967) vypukly kvůli sporům o námořní práva. Izrael musí reagovat na nově rozdané karty ve Středomoří a turecké kroky vnímat jako zásadní strategickou hrozbu. Musí se také vážně zamyslet nad možnou reakcí...

Toto vymezení výlučné ekonomické zóny v podstatě rozdělilo velkou část na zdroje bohatého východního Střezozemního moře mezi Turecko a Libyi, což se neobešlo bez protestů především Řecka, Egypta a Kypru, jež by tato turecká lhostejnost k ekonomickým vodám těchto zemí přímo či nepřímo postihla.

Ankara tyto oblasti *de facto* anektovala, pokud nedojde k přezkumu mezinárodními tribunály, což ovšem může trvat celé roky. V praxi však Turecko vytvořilo námořní hranici o šířce celého Střezozemního moře.“ („Turkey’s maneuver could block Israel’s access to the sea”, *YNET News*)

Analýza předního amerického časopisu *Foreign Policy* vyznívá neméně zlověstně, posudte sami.

„Turecko spojilo dvojici ohnisek napětí ve Střezozemí v jedno v zoufalé snaze přetvořit region podle svých představ, což může mít neblahé následky jak pro pokračující občanskou válku v Libyi, tak i budoucnost energetické politiky v oblasti.

V posledních týden byla turecká diplomatická spolupráce s mezinárodně uznávanou libyjskou vládou završena podpisem formální dohody o vojenské pomoci Turecka – a to včetně výzbroje, případně i vojáků – to vše ve snaze zastavit ofenzivu Ruskem podporovaných rebelů ovládajících východní část země. Dohoda o vojenské spolupráci přišla jen několik týdnů poté, co Turecko a Vláda národní jednoty uzavřely nanejvýš neobvyklou dohodu, jíž si mezi sebou v podstatě rozdělily na zemní plyn bohatou část východního Střezozemního moře, a tím upřely podíl na nerostném bohatství Řecku a Kypru...“ („Newly Aggressive Turkey Forges Alliance With Libya”, *Foreign Policy*)

Tento nejnovější vývoj nejen že pravděpodobně povede k zostření pozemních bojů v Libyi, předznamenává také prohlubující se rozpory v celé oblasti, v níž se utvářejí nová spojení i bitevní linie. Na jedné straně stojí osa Turecko-Libye, na opačné pak Řecko, Saudská Arábie, Egypt, Izrael, Francie, Německo, Spojené království a nejspíš USA, byť Trumpova vláda jasné stanovisko dosud nevydala. Tak či onak tvoří konflikt mezi mezinárodně uznávanou libyjskou vládou a Libyjskou národní armádou (LNA) generála Haftara jen malý dílek větší skládačky boje o cenné uhlovodíky ve strategicky nesmírně významném střezozemním regionu. Několik řádků z článku na webu *War On The Rocks* pomůže lépe pochopit, o jak vysoké sázky se hraje:

Nalezení ohromných zásob zemního plynu ve východním Středozezemním moři zkraje roku 2009 naprosto proměnilo geopolitickou situaci v regionu. Podnítilo nečekané sblížení Izraele, Řecka, Kypru a Egyptu, zemí spojených nadějí na dosažení energetické soběstačnosti. Většina plynu se nachází v egyptském nalezišti Zohr, polích Leviathan a Tamar v izraelských vodách a nalezišti Aphrodite nedaleko kyperských břehů. Vytěžitelné zásoby zemního plynu v oblasti se odhadují na více než 120 bilionů metrů krychlových a strategické dopady nálezů jsou nedozírné. Jedná se o totiž o stejně velké zásoby jako ty irácké, dvanácté nejrozsáhlejší na světě... Izraelské naleziště Leviathan ukrývá podle odhadů až 22 bilionů m³ zemního plynu a půl milionu barelů ropy.“ („Hydrocarbon Diplomacy: Turkey’s Gambit Might Yet Pay a Peace Dividend“, War on the Rocks.com)

Troufalá turecká hra značně zvyšuje pravděpodobnost navýšení pomoci libyjským rebelům jeho protivníky. Haftar byl podle všeho vyslán v roce 2014 americkou CIA, aby svrhnul vládu v Tripolisu a sjednotil zemi pod americkým loutkovým režimem. Jeho síly momentálně kontrolují přes 70 % libyjského území, skoro 60 % obyvatelstva země však žije v oblastech pod vládou kabinetu premiéra Fáize Sarrádže. Podle tureckého zpravodajství „tvorí více než polovinu Haftarových vojsk žoldáci z Ruska a Súdánu, placení největším dílem státy z Perského zálivu.“

Haftarova ofenziva proti hlavnímu městu Tripolis v dubnu 2019 byla snadno odražena. V posledních dnech však jeho vojska obnovila útoky na město Misuráta a letiště v metropoli Tripolis, což představuje jasné porušení v Berlíně vyjednaného příměří. Obdržel také dodávky zbraní ze Spojených arabských emirátů, navzdory jednohlasně schválenému zbrojnímu embargu, domluveného také před dvěma týdny na zmíněné berlínské konferenci. V následujících měsících tak lze očekávat posilování Haftara s tím, jak se Berlín, Paříž a hlavně Washington pokusí přijít s plánem, jak posílit své „koně“ v pozemní libyjské válce, a tak otupit turecké posilování pozic ve Středozezemí.

Turecko-libyjská dohoda je těžkopádným pokusem vnutit tureckou představu o námořních hranicích ostatním zemím ve východním Středozezemí. Washington pochopitelně nedovolí, aby mu tento jednostranný mocenský úkon beztretně prošel.

A přestože Američané dosud neoznámili svou strategii, lze z toho dovozovat nejspíš pouze nepřipravenost zahraničněpolitického aparátu na turecké prohlášení z 27. listopadu. Rozhodně za tím ale nehledejme ochotu Washington přijmout nový *status quo*, právě naopak: američtí plánovači už nepochybně vyladují novou strategii pro dosažení cílů v Libyi, jíž by ušetřili štíplavou ránu spojenci z NATO, který našel cestu k Rusku, způsobuje nekonečné potíže v Sýrii a nyní také zasahuje do amerických plánů na kontrolu životně důležitých surovinových zdrojů na východě Středomořské oblasti.

Washington v nanejvýš sebevědomé turecké zahraniční politice vidí důkaz „neposlušnosti“, jež si žádá tvrdou odvetu. Případný útok na Turecko nebo jeho zájmy by však jen dále prohloubil příkop mezi Ankarou a Washingtonem a dále zatížil už tak dost napjaté struny



DÉLSKÝ POTÁPĚČ

spojenectví v rámci NATO. Navíc by nahnal prezidenta Erdoğana přímo do otevřené ruské náruče. Trumpův tým by si tak měl uvědomit, že příliš tvrdá americká reakce by mohla vést i k zásadnímu přesunu sil, jež by mohl změnit region k nepoznání a urychlit ustanovení nového řádu.

Článek Mikea Whitneyho *Gas Wars in the Mediterranean* vyšel na stránkách Unz.com 5. února 2020.